

samtidig med at de (vel ikke overraskende) forholder sig friere til bogens overordnede problemstilling. De to analyser af amerikansk stålindustri rummer i øvrigt flere forskelle, som nok overvejende må tilskrives de forskellige analysemåder. *Governance of the American Economy* har således flere eksempler på netværksdannelse og nævner en række forhold, der har haft betydning for manglende/forsinket omstilling, mens *Governing Capitalist Economies* mere entydigt gør netværk til et japansk fænomen og "corporate hierarchies" til det altdominerende amerikanske styringsregime i denne sektor.

Det bør også nævnes, at de to bøger placerer staten lidt forskelligt i forhold til de sektorale styringssystemer, og at definitionerne på "governance" er forskellige. Konsekvenserne heraf er dog ikke store. Forskellene forekommer snarest begrundet i de to projekters (delvist) forskellige problemstilling og landvalg. Og under alle omstændigheder placerer begge bøger sig på det samme sted i politisk-økonomi traditionen.

De to bøger kunne have forholdt sig mere eksplicit til politologisk institutionel teori, men det er ikke en afgørende kritik. *Governing Capitalist Economies* kunne med fordel have operationaliseret performancebegrebet tydeligere (jf. p. 10); fraværet af en strikt anvendelse af en fast analyseramme må sikkert tilskrives inddragelsen af veletablerede forskere. Denne bog kunne også mere direkte havde forholdt sig til nogle af de forskelle, den repræsenterer i forhold til forudgående analyser og teoretiske overvejelser, eksempelvis som de præsenteres i *Governance of the American Economy* eller - angående spørgsmålet, om lande eller sektorkarakteristika dominerer - i Wyn Grants *Government and Industry* (Edward Elgar, 1989). Dette ændrer dog ikke ved konklusionen, at begge bøger er endog meget anbefalelsesværdige - selv om *Governing Capitalist Economies* "råber" på en fortsættelse, der direkte retter sig mod den rumlige dimensions betydning for økonomisk styring.

Niels Chr. Sidenius
Institut for Statskundskab
Aarhus Universitet

Lykke Friis, *Den Tyske Magt. Tysklandsspørgsmålet fra Bismarck til Kohl*, København: Forlaget Politiske Studier, 1994, 207 s. kr. 100,00.

Bogen er en lettere bearbejdet udgave af forfatterens speciale i statskundskab fra Københavns Universitet. Den indeholder to overordnede problemstillinger, nemlig for det første, hvor "stærkt" det genforenede Tyskland er i forhold til tidligere Tysklænder, og for det andet anvendeligheden af hegemoniteorien i analyser af regionale magtstrukturer. Bogen er opbygget i tre nogenlunde lige store afsnit, hvoraf det første har titlen "Teoretisk Ramme", det andet "Stor-magten Tyskland - fra Bismarck til Kohls Genforening" og det sidste "Stor-magten Det Genforenede Tyskland (1990-)".

samtidig med at de (vel ikke overraskende) forholder sig friere til bogens overordnede problemstilling. De to analyser af amerikansk stålindustri rummer i øvrigt flere forskelle, som nok overvejende må tilskrives de forskellige analysemåder. *Governance of the American Economy* har således flere eksempler på netværksdannelse og nævner en række forhold, der har haft betydning for manglende/forsinket omstilling, mens *Governing Capitalist Economies* mere entydigt gør netværk til et japansk fænomen og "corporate hierarchies" til det altdominerende amerikanske styringsregime i denne sektor.

Det bør også nævnes, at de to bøger placerer staten lidt forskelligt i forhold til de sektorale styringssystemer, og at definitionerne på "governance" er forskellige. Konsekvenserne heraf er dog ikke store. Forskellene forekommer snarest begrundet i de to projekters (delvist) forskellige problemstilling og landevælg. Og under alle omstændigheder placerer begge bøger sig på det samme sted i politisk-økonomi traditionen.

De to bøger kunne have forholdt sig mere eksplicit til politologisk institutionel teori, men det er ikke en afgørende kritik. *Governing Capitalist Economies* kunne med fordel have operationaliseret performancebegrebet tydeligere (jf. p. 10); fraværet af en strikt anvendelse af en fast analyseramme må sikkert tilskrives inddragelsen af veletablerede forskere. Denne bog kunne også mere direkte havde forholdt sig til nogle af de forskelle, den repræsenterer i forhold til forudgående analyser og teoretiske overvejelser, eksempelvis som de præsenteres i *Governance of the American Economy* eller - angående spørgsmålet, om lande- eller sektorkarakteristika dominerer - i Wyn Grants *Government and Industry* (Edward Elgar, 1989). Dette ændrer dog ikke ved konklusionen, at begge bøger er endog meget anbefalelsesværdige - selv om *Governing Capitalist Economies* "råber" på en fortsættelse, der direkte retter sig mod den rumlige dimensions betydning for økonomisk styring.

Niels Chr. Sidenius
Institut for Statskundskab
Aarhus Universitet

Lykke Friis, *Den Tyske Magt. Tysklandsspørgsmålet fra Bismarck til Kohl*, København: Forlaget Politiske Studier, 1994, 207 s. kr. 100,00.

Bogen er en lettere bearbejdet udgave af forfatterens speciale i statskundskab fra Københavns Universitet. Den indeholder to overordnede problemstillinger, nemlig for det første, hvor "stærkt" det genforenede Tyskland er i forhold til tidligere Tysklunde, og for det andet anvendeligheden af hegemoniteorien i analyser af regionale magtstrukturer. Bogen er opbygget i tre nogenlunde lige store afsnit, hvoraf det første har titlen "Teoretisk Ramme", det andet "Stor-magten Tyskland - fra Bismarck til Kohls Genforening" og det sidste "Stor-magten Det Genforenede Tyskland (1990-)"

Formålet med det første afsnit er at sætte Tysklandsproblemet ind i en teoretisk sammenhæng, og hertil benytter forfatteren en "fusion" af dele af hegemoniteoriene med Barry Buzans tanker om sikkerhedskomplekser og anarki. Der siges også adskillige fornuftige ting om hegemoni og hegemoniteorier, men afsnittet forekommer dog som helhed noget overdimensioneret. På den ene side er store dele af fremstillingen velkendt for fagfolk, og på den anden side vil stoffet nok forekomme andre læsere alt for indforstået. Går man nu nærmere ind i de teoretiske overvejelser, møder man nogle gammelkendte problemer. Det væsentligste er, hvad forfatteren er helt klar over, at der er knyttet nogle meget vanskelige operationaliseringsproblemer til anvendelse af både hegemonibegrebet og forestillingen om sikkerhedskomplekser. Karakteristisk er således spørgsmålet om, hvorvidt hegemoniet skal "måles" i bestemte sektorer (økonomi, militær, politik) eller samlet. Her mener forfatteren det første, men tilføjer så, at "i sidste instans" er det (alligevel) statens samlede styrke, der er afgørende (p. 48-49), så svaret bliver et både-og uden nogen indbyrdes vægtning. For at nævne et enkelt andet eksempel er det måske nyttigt at anvende Barry Buzans forestillinger om regionale sikkerhedskomplekser, men deres analytiske værdi svækkes unægtelig, når man langt senere i bogen (p. 146) læser, at det nuværende Europa slet ikke kan afgrænses som et sådant regionalt kompleks. Forfatteren mener ganske vist, at det vil blive muligt om nogle år, men det er jo blot "anybody's guess".

Det andet afsnit behandler Tysklands udvikling efter 1871 ud fra de opstillede analysekategorier. Der optræder nogle besynderlige fejl og udeladelser, men bortset herfra er der tale om en solid fremstilling, som rummer en lang række interessante iagttagelser. Samtidig må man sige, at det i forvejen ikke særlig afklarede hegemoni-begreb får en ordentlig tur gennem vridemaskinen. Nu tales der i forskellige sammenhænge ikke om hegemoni, men om "hegemonipotentiale", om "kvasi-hegemoni", om en "hegemonisk lignende position". Ud over mange konkrete og relevante bemærkninger om Tysklands rolle ligger den teoretiske værdi i dette afsnit i dets konsekvente forsøg på at anvende hegemonibegrebet - eller rettere -begreberne - i en empirisk analyse.

Mindre overbevisende forekommer bogens tredje afsnit, der i hovedsagen behandler Tysklands fremtid. Nu er det jo altid svært at sige noget om fremtiden, men grundlaget for forfatterens forudsigelser er forældet. Når det således uden videre antages, at Tysklands økonomiske hegemoni vil blive styrket (p. 153), er det jo et velkendt synspunkt fra debatterne i 1990-91, men tvivlen om denne antagelses holdbarhed er siden vokset betydeligt, og tyske kompetitive fordele har igennem flere år været dalende. Derfor er påstanden om, at Europa står over for et potentielt tysk hegemoniproblem (p. 164) langt fra overbevisende, og karakteristisk nok er den søgt støttet ved henvisning til et værk tilbage fra 1991. CSCE's styrkelse er også noget, man troede mere på for nogle år siden end nu. Og formoder man, som det antydes p. 146, at transnationale problemer vil øge det internationale samarbejde, behøver man blot se på Rio-mødets beslutninger i 1992 om miljø eller Wien-mødets tilsvarende deklara-

tioner i 1993 om menneskerettigheder for at blive klar over, at stærke kræfter arbejder den modsatte vej.

I den forbindelse kan man påpege, at forfatteren øjensynlig ikke har ajourført sin oprindelige specialeafhandling, hvad et blik på litteraturlisten bekræfter. Således nævnes det om en bog af Buzan m.fl., at den "formodentlig [udgives] i løbet af 1993", og det er jo en løjerlig ting at skrive om en bog, der forlængst er udkommet. Bogens forord er dateret januar 1994, og her burde det have været oplyst, at manuskriptet er afsluttet langt tidligere.

I en konklusion drøfter forfatteren anvendeligheden af hegemoniteorien og konstaterer meget sobert, at den har vist sig mangelfuld. Mere tvivlende kan man være over for påstanden om, at den alligevel - i en modificeret form - vil være brugbar. Tanken om at kombinere teorien med Buzans "modne" og "umodne" anarkier er måske værd at afprøve nærmere, men skaber igen et operationaliseringsproblem, for heller ikke disse to begreber er lette at håndtere, hvad der tydeligt fremgår af bogen.

Bogens værdi ligger i dens bevidste forsøg på at gennemføre en empirisk analyse af et væsentligt og kompliceret spørgsmål i europæisk politik ud fra nogle mere generelle teorier i disciplinen international politik. Det vises, at de udvalgte teorier eller teorielementer er for uklare og mangetydige til en analyse af et så sammensat problem som det valgte.

Niels Amstrup
Institut for Statskundskab
Aarhus Universitet

Iver Hornemann Møller, *Velfærdsstatens udbygning: Den anden socialreform 1933*, Frederiksberg: Forlaget Samfundslitteratur, 1994, 161 s., kr. 150,00.

Iver Hornemann Møllers anden bog i trilogien om den danske velfærdsstats udvikling fra 1870'erne og frem til nutiden handler om de økonomiske, politiske og ideologiske forhold, der førte frem til tredivernes kriselovgivning. Herunder og kun som en sidegevinst - og det er vel Hornemann Møllers væsentligste tese - K.K. Steinckes socialreform. Den handler også lidt om selve socialreformen. Men det er ikke primært i denne bog, man skal søge forklaringen på, hvorfor socialreformen var og blev så vigtig. Man bliver faktisk kun i sporadiske vendinger forklaret, hvorfor den anden socialreform er så væsentlig, at den er hovedtemaet i en bog om *Velfærdsstatens udbygning*. Selv om det er behandlet andetsteds i Hornemann Møllers produktion, ville et par sider herom være ønskeligt.

Til gengæld er Hornemann Møllers lille bog en overordentlig fin fremstilling af de politiske, økonomiske, og politisk-økonomiske forhold i tyverne og tredivernes Danmark. Bogen kan varmt anbefales til gymnasieelever, studerende og såmænd også visse historieløse forskere. Bogen formår at forbinde socio-